

P.J. van Koppen (2010) De psycholoog en het deskundigenbewijs. In: P.J. van Koppen, H.L.G.J. Merckelbach, M. Jelicic & J.W. de Keijser (red.), *Reizen met mijn rechter: Psychologie van het recht* (pp. 401-422). Deventer: Kluwer

De psycholoog en het deskundigenbewijs

Peter J. van Koppen

Een korte inleidende geschiedenis

Als we de berichten uit rechtenbanken en hoven mogen geloven, worden psychologen in toenemende mate ingeschakeld door politie, openbaar ministerie, advocatuur en rechterlijke macht. Dat is misschien logisch, gezien de overige hoofdstukken in dit boek. Die laten zien dat rechtspsychologen een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan allerlei soorten beslissingen in het recht.¹

Aan het werk dat rechtspsychologen voor het recht, en vooral voor het strafrecht, verrichten, zijn grenzen gesteld. Dit hoofdstuk gaat over de mogelijkheden en grenzen van de toepassing van de psychologie in het strafrecht. De grenzen worden ingegeven door de rechtsregels die het optreden als getuige-deskundige of als adviseur voor de politie zouden moeten sturen. Tot voor kort waren die grenzen er nauwelijks. Iemand was deskundige als de rechter hem deskundig vond. En politiemensen stelden nogal eens uit de losse pols vragen aan allerlei deskundigen van wisselend allooi. Zo'n toestand van vrijheid-blijheid heeft ongetwijfeld voordelen. Het bevordert bijvoorbeeld een vrije discussie. Maar een fors nadeel is dat de bijdragen van psychologen aan het recht van nogal wisselende kwaliteit konden zijn.

De Hoge Raad heeft relatief recent een aantal arresten gewezen dat regels geeft voor getuige-deskundigen. De belangrijkste daarvan zijn het Poppensparrest (in 1989) en het Schoenmakersarrest (in 1998).² Deze arresten komen hieronder nog ter sprake. Hier is belangrijk dat met die arresten de rechter enigszins wordt geholpen om het werk en de rapporten van getuige-deskundigen te toetsen. Ik schrijf doelbewust 'enigszins', want er blijven nog genoeg problemen die hieronder ook aan de orde komen.

In de afgelopen 10 à 15 jaar werd door verschillende auteurs gezocht naar de juiste positie van de deskundigen, zowel in termen van rechtsregels³ als in termen van vakinhoudelijke regels.⁴ Die discussie heeft een krachtige impuls gekregen door de debacles van de Puttense moordzaak en de Schiedammer park-

1. Zie ook Van Koppen & Malsch (2008).

2. HR 28 februari 1989, NJ 1989, 748 (*Anatomisch Correcte Poppen*) en HR 27 januari 1998, NJ 1998, 404 (*Schoenmaker blij bij je leest*); m.nt. JR. Voorts zijn relevant HR 13 mei 1997, NJ 1998, 318 (*Computergame*), HR 30 maart 1999, NJ 1999, 451 (CBCA), HR 16 mei 2000, NJ, 510 (*Onjuiste fotoconfrontatie*), HR 27 juni 2000, NJ 2000, 580 (*Het Petje*).

3. Zie bijvoorbeeld de proefschriften van Van Kampen (1998) en Hielkema (1996).

4. Zie bijvoorbeeld het proefschrift van Broeders (2003) en mijn Maastrichter oratie, Van Koppen (2004a), en de afscheidsrede van mijn voorganger daar: Crombag (2000b). Zie bijvoorbeeld ook Malsch & Nijboer (1999).

moord.⁵ De genoemde zaken hebben laten zien dat er forse problemen kunnen optreden met de rol van getuige-deskundigen in het geheel van het strafrecht en dat deed de behoefte rijzen om die rol beter te regelen. Dat gebeurde met een aantal initiatieven. Dat is gebeurd voor het politieonderzoek door oprichting van de Landelijke Deskundigenmakelaardij (LDM) die tracht politiemensen te adviseren over de deskundigen die in de opsporing kunnen worden ingeschakeld. Daarnaast is door de minister van Justitie een wetsontwerp ingediend waarin de positie en rol van de deskundige ten processe beter moet worden geregeld.⁶ Op basis van dat wetsontwerp komt er een landelijke deskundigenregister, het Nederlands Register Gerechtelijke Deskundigen (NRGD) dat wordt bestierd door een door de minister van Justitie benoemd College. Instituties als de LDM en de NRGD moeten tot algehele verhoging van de kwaliteit van deskundigen leiden.

Een in de wereld unieke instelling is de Nederlandse Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken die bestaat sinds 1999.⁷ In sommige zedenzaken is de officier van Justitie verplicht advies aan deze expertisegroep te vragen voordat een verdachte wordt aangehouden. In andere gecompliceerde zedenzaken kunnen officieren van Justitie ook advies aan die groep vragen als zij dat zelf nodig vinden. De expertisegroep bestaat uit een gemengd gezelschap van klinisch gedragswetenschappers, rechtspsychologen en ervaren zedenrechercheurs. Hoewel het om een niet-bindend advies aan de zaakofficier van Justitie gaat, wordt het oordeel van de expertisegroep vrijwel altijd gevolgd.

Een discussie van de registers en de eisen die daarmee aan deskundigen worden gesteld, laat ik achterwege, evenals goeddeels de wettelijke regelingen over deskundigen. In dit hoofdstuk bespreek ik de positie van rechtspsychologen als deskundigen. Ik laat mij daarbij leiden door de eisen die het psychologenvak aan hun optreden zou moeten stellen.

De context van het deskundige-verhaal

De veronderstelling dat ‘iets’ door politie, officier of rechter aan de deskundige wordt voorgelegd, hij zijn oordeel daarover geeft en het daarmee een feit is geworden, is een naïeve veronderstelling. Dergelijke vaststaande feiten bestaan niet. Zij krijgen althans hun vorm en inhoud door de interpretatie die daaraan wordt gegeven. De context van die interpretatie wordt in alle gevallen gevormd door een verhaal. Dat is geen nieuwe propositie, want Crombag en collega’s deden die al in 1992 in *Dubieuze Zaken*⁸ en anderen gingen hen daarin voor.⁹ En zij kunnen het ook nog fraaier uitdrukken dan ik:

5. Zie over die zaken hoofdstuk 49 (rechterlijke dwalingen) en Blaauw (2002) en Van Koppen (2003a).
6. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering tot verbetering van de regeling van de positie van de deskundige in het strafproces (Wet deskundige in strafzaken), wetsontwerp 31116.
7. Nierop & Van den Eshof (2001), Nierop & Van den Eshof (2003) en Nierop & Van den Eshof (2008).
8. Crombag, Van Koppen & Wagenaar (1992).
9. Zoals Bennett & Feldman (1981), Bennett (1992), Pennington & Hastie (1986) en Pennington & Hastie (1993b).

‘Narratives are the only conceivable means for ordinary people to use in organizing, recalling, comparing, and testing the vast amounts of information that go into American-style legal judgments.’¹⁰

De Theorie van Verhaal en Verankering houdt in dat het verhaal van de tenlastelegging noodzakelijkerwijs de vorm heeft van een verhaal.¹¹ Dat verhaal van het openbaar ministerie wordt ondersteund door bewijsmiddelen, maar die hebben eveneens noodzakelijkerwijs steeds de vorm van een verhaal. Die verhalen – of scenario’s – zijn ook essentieel om feiten te interpreteren. Dat geldt niet alleen voor de rechter ter terechtzitting, maar misschien in nog sterkere mate voor het rechercheonderzoek. De politie heeft een scenario of, nog vaker, concurrerende scenario’s nodig om de ‘feiten’ die men tegenkomt te interpreteren.¹² Op basis van scenario’s over hetgeen kan zijn gebeurd, structureert men de zoektocht op de plaats delict, in de wereld van het slachtoffer, maar ook in het laboratorium. En zelfs als men resultaten heeft, moeten die geïnterpreteerd worden en ook dat kan slechts op basis van een scenario. ‘Science without context [...] is meaningless at best and dangerous at worst’, schreven Gallop en Stockdale daarover.¹³

Een werkelijk gebeurd voorbeeld, dat hier anoniem wordt gehouden, kan dat duidelijk maken. In de zeer vroege ochtend dringt een man een huis binnen. De ouders slapen en hij gaat naar de slaapkamer van één van hun dochters. Hij dwingt haar tot ontucht, waarbij zij hem ook moet pijpen. Het sperma spuugt zij uit naast haar bed. Dat gebeurde allemaal in het donker, zodat het meisje de dader niet heeft gezien. Het meisje blijft uit angst enige uren in haar kamer en meldt zich pas bij het ochtendkrieken huilend bij haar ouders in de slaapkamer. Die vinden het een niet erg geloofwaardig verhaal, mede omdat zij hun dochter al eerder op fantastische verhalen betrapten. Maar zij vinden het mengsel van spuug en sperma en waarschuwen de politie. Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) stelt een match vast tussen het DNA van de sperma-fractie van het mengsel en een DNA-profiel dat zich in de databank bevindt. De bij dat profiel behorende man is daarin gekomen omdat hij eerder op vrijwel gelijke manier een soortgelijk misdrijf pleegde.

Deze zaak laat zien dat een aantal kernfeiten al snel een scenario creëren. Maar het vervolg laat ook zien dat het scenario broodnodig is voor het beoordelen van de feiten. Een psycholoog wordt als getuige-deskundige aangezocht om het waarheidsgehalte van het verhaal van het meisje te beoordelen. En dat ziet er *prima vista* niet erg best uit voor dat verhaal. Het meisje vertelt een nogal uitzonderlijk verhaal en kan daarover niet zoveel details vertellen. En bovendien vinden haar ouders en ook anderen – oma, leerkrachten – haar nogal fantaserijk. Als daarbij de context genomen wordt van het sperma, verandert het oordeel echter drastisch in het voordeel van het meisje. Het sperma vormt stevig bewijs van de juistheid van haar verhaal en de keten naar een soortgelijk delict door dezelfde man versterkt dat nog eens. Zonder die context was het oordeel over het verhaal van het meisje wellicht onjuist geweest.

10. Bennett (1992), p. 153.

11. Zie hoofdstuk 17.

12. Crombag & Wagenaar (2000), Redmayne (2001), p. 30, en De Poot, Bokhorst, Van Koppen & Muller (2004), *passim*.

13. Gallop & Stockdale (1998), p. 70.

Ik geef nog een tweede voorbeeld. Stel een inbraak is gepleegd doordat de dader een steen door de ruit heeft gooid. Bij onderzoek blijkt op de kleding van de verdachte glas aanwezig te zijn met dezelfde brekingsindex als het glas van de ingeslagen ruit. Wat dat betekent, hangt van vele factoren af. Ten eerste natuurlijk hoe indicatief dezelfde brekingsindex is voor de vraag of de splinters van de ruit afkomstig zijn. Daarnaast is van even groot belang hoe ver de dader van de ruit stond en van het verhaal dat de verdachte vertelt. Als hij zegt niet ter plaatse te zijn geweest, heeft het forensische onderzoek geheel andere betekenis dan als hij zegt dat hij vlak naast de ruit stond, maar iemand anders de ruit heeft ingegooid.¹⁴ Voor de waardering van dit forensische onderzoek zijn dus ten minste twee verhalen belangrijk: het verhaal van het hoe en de merites van glasonderzoek en het verhaal dat de verdachte en getuigen vertellen over het misdrijf.

Bewijs en dus ook het deskundigenbewijs staat niet los van het overige bewijs in een zaak.¹⁵ Het krijgt slechts betekenis binnen een verhaal of scenario of zelfs binnen verschillende concurrerende scenario's. Hoe belangrijk een scenario is om bewijs te begrijpen, laat de Balpenzaak zien, een zaak die ook al werd besproken door Hans Crombag in zijn Maastrichter afscheidsrede.¹⁶ De verdachte Jim zou op 26 mei 1991 zijn moeder om het leven hebben gebracht met een zeskantige Bic balpen. Zijn moeder was aangetroffen met een balpen die door haar rechteroog naar binnen was gedrongen in de linker hersenhelft. De balpen had haar dood veroorzaakt. Dat was overigens niet direct zichtbaar, omdat het oog zich na het passeren van de balpen weer had gesloten. De zoon zou de balpen in haar oog hebben gebracht op een bijzondere manier. Volgens het openbaar ministerie zou hij met een kruisboog de pen hebben afgeschoten in de richting van zijn moeder.

Het alternatieve, en onschuldige, scenario was dat de moeder met de balpen in de hand was gevallen en bijzonder ongelukkig terecht was gekomen. In deze zaak kon de rechter beschikken over het oordeel van vele deskundigen, die zich deels op eigen initiatief hadden gemeld. Een hoogleraar oogheelkunde uit Groningen meende bijvoorbeeld dat het letsel alleen door een val in de balpen veroorzaakt zou kunnen zijn.¹⁷ Weer anderen probeerden het schieten uit op 'preparaten van mensen die zich ter beschikking van de wetenschap hebben gesteld'.¹⁸ Zij kwamen tot het oordeel dat de door het openbaar ministerie beschreven gang van zaken onmogelijk was. Niettemin veroordeelde de rechtbank de verdachte op 13 oktober 1995.

In hoger beroep kon het Hof beschikken over rapporten van nog meer deskundigen, waaronder het Gerechtelijke Laboratorium (nu NFI) in Rijswijk dat ook proeven uitvoerde. Het Hof sprak de verdachte vrij, maar niet omdat het zich door al die deskundigen had laten overtuigen. Daarover zegt het Hof in het

14. Ik gebruik dit verhaal niet bij toeval. Het werd namelijk ingezet ter introductie van Bayesiaanse statistiek in het forensisch veld door Evett & Buckleton (1990) en Evett, Lambert & Buckleton (1995). Zie voor een overzicht Evett (1991), Aitken (1995) en Redmayne (2001). De geschiedenis van deze casus in de literatuur laat zien tot welke gekunstelde constructies men moet komen om een verhaal om te zetten in iets dat Bayesiaans te behappen is. Maar dat komt in hoofdstuk 19f ter sprake.

15. Vergelijk Malsch & Nijboer (1999), *passim*.

16. Crombag (2000b). Zie voor een uitvoeriger bespreking van die zaak Van der Veer & Sennef (1999), Feteris (1999) en Dingley (1999).

17. Zie hierover Rompen, Meek & Van Andel (2000).

18. Zie Van Andel (1996).

arrest: 'De proeven door deskundigen in deze zaak uitgevoerd [...] zijn qua aard, aantal en reikwijdte te beperkt geweest om op grond van de resultaten daarvan reeds onomstotelijk te kunnen vaststellen, zoals de verdediging beoogde, dat mevrouw De M. niet door misdrijf om het leven is gekomen.' 'Een vreemde wending', noemde Hans Crombag dat in zijn afscheidsrede. Maar sloeg het Hof niet onbedoeld de spijker op de kop?

De discussie in de Balpenzaak draaide steeds om de strijd tussen twee scenario's. Aan de ene kant het onschuldige scenario van een ongelukkige val. Aan de andere kant het kruisboogscenario van het openbaar ministerie. Dat laatste scenario was ingegeven door de therapeute van verdachte Jim. Zij was naar de politie gestapt met een verhaal dat Jim haar in therapie zou hebben verteld, namelijk dat hij zo'n bekende zeskantige Bic balpen met een kruisboog had afgeschoten op zijn moeder en zodoende zijn moeder om het leven had gebracht. Aan dat scenario zat het openbaar ministerie vast, maar dat scenario was, ook zonder de bijdrage van deskundigen, behoorlijk onwaarschijnlijk. Ten eerste zou het openbaar ministerie een verklaring moeten leveren waarom de verdachte niet een pijl, maar nota bene een balpen zou gebruiken om zijn moeder om het leven te brengen. Ten tweede moet dan het openbaar ministerie een verklaring ervoor geven dat moeder tijdens het richten en schieten recht de schutter is blijven aankijken en zich niet afgewend heeft of is weggedoken.

Er is wel een schuldige scenario dat, althans op het eerste gezicht, op een grotere validiteit kan bogen. Dat is ook het scenario dat, naar verluid, werd aangehangen door het recheteteam dat op de zaak zat. Namelijk dat de verdachte, staande achter zijn moeder, met de hand de pen in haar oog heeft gedreven. Als het openbaar ministerie dit scenario had gepresenteerd, bijvoorbeeld in hoger beroep, was in één klap al het geëxperimenteer met varkens en mensenhoofden vrijwel zinledig geworden.¹⁹ Zonder scenario is er derhalve geen analyse door een deskundige mogelijk. Maar ook: het scenario is allesbepalend voor wat er wordt geanalyseerd en hoe dat wordt gedaan.

De politie en de rechter

Ik vertelde dit balpenverhaal van buiten de rechtspsychologie alleen maar om duidelijk te maken dat de context waarin een vraag aan de deskundige wordt gesteld en de context waarin het antwoord op die vraag wordt gezocht van eminent belang kan zijn voor het antwoord dat erop volgt. In het strafrecht zijn er globaal twee contexten: het vooronderzoek en het eigenlijke strafproces. Bij het strafproces is er in de regel een verdachte waarbij het duidelijk is wat hem wordt verweten door het openbaar ministerie. Eén van de procesparticipanten – advocaat, officier van Justitie, rechter-commissaris of zittingsrechter – vraagt een deskundige te rapporteren over een aspect van het bewijs. Dat bewijs kan betrekking hebben op wat er moet gebeuren met de veroordeelde verdachte en als de deskundige een psycholoog is, dan wordt zijn werk meestal aangeduid met forensische psychologie. Dat gaat over kwesties als toerekeningsvatbaarheid, de

19. Dit laat onverlet dat over het oordeel voor het kruisboogscenario door Rompen, Meek & Van Andel (2000) ook gesteggeld wordt en wel door Van Duinen (2001) en Van Leuven, Visser & Geradts (2002).

schatting van recidivegevaar en het onderzoeken wat de beste behandelmethode is voor een bepaalde verdachte. Dat laat ik allemaal buiten beschouwing. Ik richt mij op rechtspsychologische vragen die meestal gaan over bewijskwesties die verband houden met de vraag of de verdachte het misdrijf heeft gepleegd, of hij schuldig is derhalve. Dan gaat het over problemen als: welke waarde moet worden gehecht aan verklaringen van getuigen en slachtoffers, heeft de verdachte al dan niet een valse bekentenis afgelegd, is de herkenning van de verdachte door een getuige als de dader te vertrouwen?

Het zou niet uit moeten maken voor de inhoud van het antwoord dat de deskundige geeft of de vraag nu van advocaat, officier van Justitie, rechter-commissaris of zittingsrechter komt; die is altijd aan het werk om de rechter te helpen bij zijn oordeel. Het kan wel wat uitmaken voor wat er met een vraag gebeurt. De officier van Justitie en de rechter-commissaris zijn formeel verplicht om een rapport van een deskundige in het dossier te voegen en aldus bekend te maken aan alle andere procesparticipanten. De advocaat is dat niet. En dus moet als de advocaat de deskundige heeft ingeschakeld, de deskundige zich over bekendmaking van zijn rapport houden aan de aanwijzingen van de advocaat. Als die het geheim wil houden, moet de deskundige ook geheimhouding betrachten. Dat kan onaangenaam zijn, omdat advocaten natuurlijk rapporten die in het nadeel van hun cliënt zijn liever geheim houden dan voor hem positieve rapporten.

Een aantal collega's van mij stelt aan advocaten als opdrachtgever vooraf altijd als eis dat een kopie van het rapport ook naar het openbaar ministerie gaat. Er zijn advocaten die daarmee akkoord gaan. Ik stel die eis niet, al was het maar omdat als iedereen die eis zou stellen, een advocaat in zijn vertrouwelijke relatie met zijn cliënt nooit een deskundigenrapport zou kunnen krijgen zonder die vertrouwelijkheid geweld aan te doen. Een nadeel van mijn houding is dat het voor officieren van Justitie en rechters lijkt alsof je altijd ten gunste van de verdediging rapporteert. Dat is dus selectieschijn: de ongunstige rapporten worden door de advocaat eenvoudigweg niet ingebracht. Overigens is de vertrouwelijkheid over rapporten van deskundigen nogal eens beperkt omdat de verdediging bij het openbaar ministerie te biecht moet voor de spullen die de deskundige voor zijn onderzoek nodig heeft, zoals de opnames van verhoren. De officier van Justitie weet dan al dat de verdediging een deskundige heeft ingeschakeld en wie eenvoudigweg doordat die om de opnames van de verhoren vroeg. Als er dan geen rapport komt, weet de officier van Justitie precies hoe laat het is.

Er is nog een procesparticipand die een deskundige kan inschakelen: de verdachte. Daar is formeel niets tegen, al was het maar omdat de verdachte op grond van de wet zijn eigen verdediging mag voeren. Een opdracht aannemen van een verdachte heeft echter wel een aantal nadelen. Ten eerste zijn veel verdachten – althans het soort verdachten waarmee wij in de rechtspsychologie te maken krijgen – niet in staat om zinnig mee te praten over de vraag welke kwesties van belang zijn en welke vragen in een rapport moeten worden beantwoord. Advocaten zijn dat in de regel wel. Ten tweede, en wellicht is dat belangrijker, plaatst dat de deskundige nogal dicht bij degene die het grootste belang heeft bij een voor hem gunstig rapport. Het lijkt minder verstandig om direct voor een verdachte te werken. En dus lijkt het verstandig om dit zoveel mogelijk te vermij-

den, ook al is er geen principieel probleem als de getuige-deskundige direct met de verdachte werkt.²⁰

De andere context is werken voor de politie. Dat is een drastisch ander werkgebied, ook al komt in de regel de formele opdracht van de officier van Justitie. Gaat het in deskundigenrapporten in het strafproces om de rechter te helpen bij het waarderen van bewijs, bij de politie gaat het erom de politie te helpen een verdachte te vinden en bewijs tegen de verdachte te vergaren. Dat stelt in zekere zin minder hoge eisen aan de deskundige. Ten processe wordt van de deskundige gevraagd dat hij een min of meer definitief oordeel geeft over wat aan hem is voorgelegd en dat goed beargumenteert. Bij de politie mag het wat speculatiever zijn. Zo helpen psychologen de politie bij het verhoren van getuigen en verdachten (hoe dat het beste zou kunnen gebeuren), bij het waarderen van de plaats delict en het gepleegde misdrijf (dat heet daderprofilering) en bij een goede opsporingsstrategie. Daderprofilering is een goed voorbeeld van het wat meer speculatieve karakter.²¹ Ook *profilers*, de mensen die dit werk plegen te doen, zijn in de regel van oordeel dat hun verhalen over de kenmerken van de verdachte die kunnen worden afgeleid uit het misdrijf niet voor het bewijs mogen worden gebruikt. Ze zijn daarvoor niet zeker genoeg van hun zaak. Maar hun verhalen, de daderprofielen, zouden onder omstandigheden uiterst behulpzaam kunnen zijn bij de opsporing door de politie.

Deskundigen zouden ook aan de advocatuur hun diensten kunnen aanbieden in de fase van de opsporing. Voor zover ik weet, gebeurt dit nooit. Dat gebeurt nooit omdat wij in Nederland geen traditie hebben waarin advocaten zelf opsporingshandelingen verrichten, bijvoorbeeld om voor hun cliënt ontlastend bewijs te vinden of te toetsen. Zij gaan dat altijd met de hoed in de hand vragen aan de officier van Justitie of aan de rechter-commissaris. Voor onderzoek voor een advocaat zou hetzelfde moeten gelden als voor het optreden bij de politie met dien verstande dat ook nu er weer iets bijkomt, namelijk dat de deskundige ook in de opsporingsfase is gebonden aan de vertrouwensrelatie tussen advocaat en cliënt.

Ook aan het werken voor de politie kunnen regels worden gesteld. De belangrijkste regel is dat als men eenmaal voor de politie in een zaak werkzaamheden heeft verricht, men niet meer als getuige-deskundige in het strafproces mag optreden. In de eerste rol heeft de psycholoog zich immers moeten inleven in de opsporing en dat staat onafhankelijkheid in een latere fase in de weg. De tweede regel is dat hij niet een rechercheur is. De psycholoog adviseert, maar moet het opsporen overlaten aan de politie. Meerechercheren is uit den boze, al was het maar omdat de deskundige niet onderhevig is aan alle juridische eisen waaraan politiemensen in de opsporing moeten voldoen. Ten derde, en dat punt hangt met tweede samen, moet de psycholoog geen verantwoordelijk nemen voor de opsporing. Hij adviseert slechts.

Als men zich niet aan deze simpele regels houdt, ontstaan allerlei problemen. Dat heeft Ruud Bullens kunnen ervaren in de Schiedammer Parkmoord.²²

20. Terzijde zij opgemerkt dat in andere takken van getuigen-deskundigheid vaak noodzakelijkerwijs erg nauw moeten worden samengewerkt met de verdachte. Dat geldt bijvoorbeeld voor getuige-deskundigen op het gebied van milieu en accountancy die ook in strafzaken werken. De verdachten zijn dan meestal een bedrijf en diens werknemers.

21. Zie hoofdstuk 13.

22. Zie daarover Van Koppen (2003a) en Posthumus (2005).

In die zaak werd Kees B. veroordeeld voor de moord op Nienke Kleiss in het Beatrixpark in Schiedam en een poging daartoe op haar vriendje Maikel. De veroordeling was een rechterlijke dwaling. Iemand anders pleegde deze misdrijven, zo bleek pas veel later toen de werkelijke dader Wik H. de moord bekende. Bullens werd, toen er nog geen verdachte was, door de politie geëngageerd om de verhoren van de 11-jarige Maikel ‘te begeleiden’, wat betekende dat hij de verhoren in de gaten moest houden om te beoordelen of Maikel slachtoffer of dader was. Hij [zelf] zegt dat hij met het oog op het welzijn van Maikel is ingeroepen en dat zijn rol niet op de strafzaak was gericht’.²³ De verhoren van Maikel door de politie werden op een bepaald moment bijzonder hard, mede omdat de politie hem op geleide van Bullens niet geloofde en dacht dat Maikel misschien wel Nienke om het leven had gebracht. Bullens zat daarbij in de regiekamer van de studio waar de verhoren plaats vonden en heeft niet ingegrepen. De Amsterdammer advocaat-generaal Frits Posthumus neemt hem dat bijzonder kwalijk, zo blijkt uit het evaluatierapport dat hij schreef in opdracht van het College van Procureurs-generaal.²⁴ Men kan zich echter afvragen of Bullens had moeten ingrijpen. Een deskundige moet adviseren, niet rechercheren. Het oordeel van Posthumus over Bullens is in ieder geval merkwaardigerwijs aanzienlijk harder dan over de rechercheurs die verantwoordelijk waren of de officier van Justitie onder wier directie die verhoren plaatsvonden.

Bullens deed meer in de Schiedammer Parkmoord dan slechts bij de verhoren zitten. Na de verhoren had hij gesprekken met Maikel. Hij nam die op de band op en leverde in ieder geval een deel daarvan in bij het rechercheteam. In die verhoren is Bullens niet Maikel gaan ondersteunen, zoals zijn opdracht was, maar hij is hem zelfstandig gaan verhoren. Ik geef één passage uit dat verhoor weer:²⁵

‘B: [...] Keer ik terug naar het vraag van ik zei tegen jou, van jou verhaal klopt niet, kan niet kloppen er zijn te veel punten waarvan ik kan zeggen het klopt niet dat verhaal, je houdt iets achter, wat hou je nog meer achter behalve dat verhaal van het mes?’ (transcriptie, p. 28).

Bullens haalt hier niet alleen hulpverlening en opsporing door elkaar, maar schaadt ook nog het vertrouwen dat Maikel in hem mocht stellen, door de bandopnames van dit therapieverhoor aan de recherche te geven.

Bullens vervulde nog meer rollen in deze zaak. Hij schreef in opdracht van de officier van Justitie een rapport pro justitia over zijn onderzoek ‘naar de persoonlijkheid van Maikel.’ Terzijde zij opgemerkt wat de officier van Justitie te maken heeft met de persoonlijkheid van Maikel en met welk doel de officier van Justitie daarover kennis zou willen hebben. In ieder geval ging Bullens rapport niet alleen over Maikels persoonlijkheid, maar ook over het waarheidsgehalte van diens verklaring. Bullens schrijft:

‘Maikel claimt tijdens het onderhavige onderzoek de waarheid te hebben verteld. [...] Het overgrote deel daarvan blijft evenwel overeind. Ondanks

23. Posthumus (2005), p. 79.

24. Posthumus (2005), p. 79 e.v.

25. Zie uitgebreider hierover Van Koppen (2007).

de neiging die Maikel tijdens de diverse verhoren heeft getoond om (delen van) zijn verhaal ‘kloppend’ te maken, lijkt hij inderdaad te hebben verklaard conform hetgeen zich in de realiteit moet hebben afgespeeld.’

Bullens laat na om te vermelden op welk onderzoek hij deze conclusie baseert. Hij heeft namelijk geen onderzoek gedaan naar het waarheidsgehalte van Maikels verklaringen. Hij deed slechts een persoonlijkheidsonderzoek.²⁶

Tot slot trad Bullens op als getuige-deskundige in een verhoor door de rechter-commissaris. Daarin spreekt hij opnieuw en nu uitgebreider over het waarheidsgehalte van de verklaringen van Maikel. En passant lost hij daarbij een groot probleem voor justitie op. Het signalement dat Maikel van de dader had gegeven, kon met geen mogelijkheid slaan op de verdachte Kees Borsboom. Hij benadrukt tijdens het verhoor door de rechter-commissaris dat de betrouwbaarheid van de gebeurtenissen die Maikel als perifeer ervaart lager is dan de betrouwbaarheid van kerngebeurtenissen. Bullens meent dat onder andere het signalement van de dader voor Maikel perifeer was. Dit leidt hij af uit de uiting van Maikel dat de verhoorders lopen te ‘zeiken’. Daarom zijn de verklaringen van Maikel over het signalement minder betrouwbaar, aldus Bullens.²⁷

De rechter en de wetenschapper

In de meeste strafzaken is het beslissen door de rechter een relatief routinematig proces en levert dat geen bijzondere complicaties op.²⁸ Als die er wel zijn, liggen ze niet zelden buiten het juridische domein. Dan kan de rechter een deskundige inschakelen die zijn licht over zo’n probleem laat schijnen. De deskundige wordt overigens meestal al benaderd door de rechter-commissaris, de officier van Justitie of de verdediging.²⁹

De rechter legt een probleem voor aan een deskundige, veelal een wetenschapper, in de verwachting dat die een ‘objectief’ oordeel zou kunnen leveren dat leidt tot een vaststaand feit dan wel een vaststaande wetmatigheid. Dat is paradoxaal, omdat de rechter voor zekerheid helemaal niet op de wetenschap kan varen. Ja, vroeger streefde men in de wetenschap naar zekerheid. Dat standpunt is echter al lang verlaten, niet in de laatste plaats door de invloed van het theoretische werk van Karl Popper.³⁰ Er zijn slechts hypotheses en theorieën die door onderzoek al dan niet ondersteund dan wel gefalsifieerd worden. Een hypothese die is ondersteund in empirisch onderzoek is slechts voorlopig waar en blijft onderwerp vormen voor discussie. Op logische gronden kan een hypothese namelijk slechts worden verworpen, maar nooit worden bewezen. Wat weten-

26. Bullens verdedigde zijn optreden in de Schiedammer Parkmoord in het *Nederlands Juristenblad*: Bullens (2006a).

27. Bullens (2006a), Bullens (2006b) en Posthumus (2006).

28. Een redelijke schatting is dat dit opgaat voor zo’n 88% van de strafzaken die voor de meervoudige kamer van de rechtbank komen. Zie Crombag, Van Koppen & Wagenaar (1994), p. 20 e.v.

29. Corstens (2002), p. 139, merkt op dat rapporten op initiatief van het openbaar ministerie en de verdediging buiten de wettelijke regeling tot stand zijn gekomen en om die reden niet voor het bewijs geaccepteerd zouden moeten worden. De Hoge Raad besliste echter anders in HR 2 december 1935, *NJ* 1936, 136 m.nt. T.

30. Waarbij zijn meest invloedrijke werk is Karl Raimund Popper (1934). In Nederland is in die zin van grote invloed geweest het werk van De Groot (1961).

schappelijke feiten zijn, zijn in werkelijkheid interpretaties van waarnemingen waarover de participanten in het veld het voorlopig eens lijken te zijn.³¹

Het wetenschapsbedrijf is er dus niet op gericht het soort zekerheid te produceren waar de rechter om vraagt.³² Een typisch voorbeeld is het experiment in de psychologie. Wij willen bijvoorbeeld weten of seksueel misbruikte kinderen anders spelen met anatomisch correcte poppen dan niet-seksueel misbruikte kinderen.³³ En inderdaad: tussen de experimentele groep, de seksueel misbruikte kinderen, en de controlegroep, de niet-seksueel misbruikte kinderen, vinden wij een verschil. De kinderen in de experimentele groep doen gemiddeld meer seksueel getinte spelletjes met de poppen en dat verschil tussen de twee gemiddelden is dusdanig groot dat wij het verschil niet meer kunnen toeschrijven aan toeval. Wij noemen het verschil dan significant en trekken de conclusie dat seksueel misbruik een ander spel met de poppen veroorzaakt. Dat is een keurige conclusie binnen het psychologische domein.

Kan de rechter daar iets mee? Nou, nee, en wel om een aantal redenen. Ten eerste is het verschil tussen het spel van misbruikte kinderen en niet-misbruikte kinderen weliswaar significant, maar dat betekent nog niet dat het verschil ook groot is. Ten tweede is de rechter niet geïnteresseerd in gemiddelde verschillen tussen groepen kinderen, maar in iets geheel anders. Hij wil met zoveel mogelijk zekerheid weten of dit specifieke kind seksueel is misbruikt. En dat is een vraag van een geheel andere orde. Niet: veroorzaakt seksueel misbruik seksueel spel met poppen? Maar: kan uit seksueel spel met poppen afgeleid worden dat het kind seksueel is misbruikt?³⁴ Ook op dat punt faalt de poppenmethode jammerlijk, al was het alleen maar doordat niet-misbruikte kinderen nieuwsgierig zijn en daardoor ook seksuele spelletjes spelen met die poppen. Dat zag de Hoge Raad gelukkig ook in,³⁵ zodat wij de poppen in het forensische vaarwater vrijwel niet meer tegenkomen.

De deskundige heeft naast deze functie, namelijk inzicht geven in de stand van de wetenschap op een bepaald gebied, er nog één: een aspect van de zaak voor de rechter duidelijk maken.³⁶ Dat laatste is natuurlijk in veel meer zaken nuttig. Popper was van oordeel dat zijn falsificatieprincipe – dus dat hypotheses nooit bewezen, doch slechts gefalsificeerd kunnen worden – alleen geldt voor algemene uitspraken. Het zou niet gelden voor specifieke uitspraken. Dat klopt, zolang het gaat om eenvoudige en ondubbelzinnig vast te stellen fenomenen, zoals de lengte van een persoon of diens haarkleur. Maar zelfs dat wordt al snel ingewikkeld, zo bleek uit de Sneker Balkonmoord.³⁷ In die zaak werd de verdachte verweten dat hij de oma van zijn vriend over het hek van een galerijflat

31. Zie voor die sociale constructie van het wetenschapsbedrijf Hofstee (1980). Een dergelijke manier van hypothetisch-deductief redeneren komt men wel tegen in het opsporingsonderzoek. Daarin leidt men uit een veelbelovende hypothese – bijvoorbeeld wie de dader is – via deductie af welke fenomenen dan zouden moeten optreden, zoals welk bewijs men dan zou moeten vinden. Met dat bewijs wordt die hypothese vervolgens weer getoetst. Zie De Poot, Bokhorst, Van Koppen & Muller (2004). Broeders (2003), hoofdstuk 4, stelt datzelfde voor voor de forensisch deskundige.

32. Overigens is Nijboer van mening dat dit type problemen eveneens geldt voor de strafrecht. Zie Nijboer (1982), Nijboer (2000), hoofdstuk 1.1-1.3, en Nijboer (2003).

33. Zie bijvoorbeeld White, Strom, Santilli & Halpin (1986) en Cohn (1991).

34. Zie over dit probleem ook Rassin & Merckelbach (1999).

35. HR 28 februari 1989, *NJ* 1989, 748 (Anatomisch Correcte Poppen).

36. Zie de taxonomie van Mnookin & Gross (2003).

37. Zie Wagenaar, Israëls & Van Koppen (2009).

had geduwd. Oma was komen te overlijden. Maar kon dat wel met een duw gebeuren? Was oma's zwaartepunt hoog genoeg om haar met een duw over het hek te krijgen? De politie probeerde dat uit door politievrouwen van wisselende lengte in de gymzaal van het bureau over een hek te duwen. De conclusie was dat bij 1.72 m dat zeker niet lukt en bij 1.79 m zeker wel lukt. Daartussen zit een grijs gebied. Maastrichter studenten repliceerden dit experiment en kregen precies dezelfde resultaten.³⁸

En hoe lang was oma dan? Het antwoord op die vraag is niet eenvoudig. De patholoog-anatoom mat bij de sectie 1.79 m, maar iemand die ligt is langer dan iemand die staat. In het paspoort van oma stond 1.72 m en enige maanden voor haar dood stelde een cardioloog 1.69 m vast als de lengte van oma. Samengevat: iemand van wie we mogen aannemen dat hij precies meet, mat een lengte waarbij oma over het hek zou kunnen worden geduwd, maar die lengte werd in de verkeerde houding gemeten. De twee metingen waaruit bleek dat oma zeker te klein was om over het hek te worden geduwd, werden door mensen gedaan die geen belang hebben bij een precieze meting en wiens meting we dus kunnen wantrouwen. Ergo: het is niet gelukt om oma's lengte voldoende zeker vast te stellen om te kunnen concluderen of zij überhaupt over het hek zou kunnen worden geduwd.

Meten is niet zo eenvoudig en dat geldt zeker als het om psychologische problemen gaat en nog eens in versterkte mate als men de precisie eist die nodig is in het forensische werk. Ik beschreef zojuist dat de Hoge Raad de anatomisch correcte poppen heeft afgeschoten als methode om vast te stellen dat een kind is misbruikt. Daarvoor in de plaats kwam de Criteria Based Content Analysis, de CBCA.³⁹ Dat is een methode waarmee aan de hand van 19 criteria beoordeeld wordt of de verklaring van een kind geloofwaardig is. Samen met de zogenaamde Validity Checklist (VC) vormt de CBCA de zogenaamde Statement Validity Analysis (SVA) die vooral in Duitsland op grote schaal wordt gebruikt. Op die methode is in de literatuur veel kritiek geleverd.⁴⁰ De CBCA is in het psychologische discours echter eveneens een valide methode. Het is ook een goede methode om aan de rechter een analyse te presenteren van een verhoor van een kind. Maar opnieuw, net zoals bij de poppen, is deze methode onvoldoende sterk om op grond daarvan aan de rechter een conclusie te leveren over het waarheidsgehalte van de verklaring van het kind. Ook over de CBCA heeft de Hoge Raad inmiddels een arrest gewezen in een zaak waarin de ene deskundige de CBCA toepaste en een andere deskundige op verzoek van de verdediging een kritisch rapport schreef. Die kritiek werd in deze zaak verwoord in een verweer van de verdediging dat gebaseerd was op een rapport van de tweede deskundige. De Hoge Raad besloot dat 'het Hof nader had moeten motiveren waarom het zich bij genoemde beslissing heeft gebaseerd op de eindconclusie van het rapport van [de eerste deskundige].'⁴¹

De CBCA heeft geleerd dat de wetenschappelijke discussie iets anders is dan de rechter helpen. Wat in de wetenschappelijke discussie geoorloofd is, is voor de rechter vooral lastig. Een extreem voorbeeld wordt gegeven door Fisher en

38. Dat onderzoek werd gedaan door Anja Saric, Karianne Bal en Jenske Wieman.

39. Zie Soppe (1997) en Rassin & Van Koppen (2002).

40. Zie bijvoorbeeld Horowitz, Lamb, Esplin, Boychuk, Krispin & Reiter-Lavery (1997), Lamb & Sternberg (1998), Ruby & Brigham (1997) en Rassin & Van Koppen (2002).

41. HR 30 maart 1999, *NJ* 1999, 451, m.nt. 't H. (CBCA).

Whiting.⁴² Volgens moeder vertelt op een gegeven moment een driejarig jongetje dat zijn vader – en ex-man van moeder – hem onzedelijk zou hebben betast. Oma en tante waren bij de mededeling van het jongetje en bevestigen het verhaal van moeder. In de loop van de tijd gaven verschillende deskundigen hun oordeel over de zaak. Zij gebruikten alle vier verschillende methodes. Eén deskundige meldde dat zij niet tot enige conclusie had kunnen komen over het waarheidsgehalte van de verklaring van het jongetje. Een tweede deskundige wist te vertellen dat het jongetje het slachtoffer was geworden van oraal genitaal contact en masturbatie. De derde zei dat het verhaal het jongetje was aangepraat en adviseerde het jongetje tegen zijn moeder te beschermen. De vierde meende dat het zontje niet het slachtoffer van seksueel misbruik door de vader *kon* zijn, omdat de vader niet voldeed aan het profiel van een pedofiel. De rechter kan met zo'n palet aan uiteenlopende oordelen niets aanvangen.

Maar niet alle wetenschap is zo. Er zijn gebieden waarover wetenschappers een zekere consensus hebben bereikt. Dat zijn gebieden waar het onderzoek eenduidige resultaten heeft laten zien en men het erover eens is hoe dat deel van het vak in elkaar steekt. Zo'n gebied is bijvoorbeeld het maken van DNA-profielen. In het begin leidde dat tot heftige en felle discussies. Inmiddels is het maken van een DNA-profiel routine geworden. Dat betekent overigens niet dat in de DNA-wereld niet veel discussies zijn en veel beweging is, maar over de kern van het maken van DNA-profielen is men het eens. Een vergelijkbaar gebied in de psychologie is het testen van intelligentie. Eens stevig omstreden, maar inmiddels routine. In de rechtspsychologie is het onderzoek van herkenningen door getuigen een voorbeeld. Ook daar heerst over de kern en de grote lijnen een behoorlijke consensus.

Die consensus is formeel maar tijdelijk, want bij wijze van spreken kan elk moment iemand met een revolutionaire idee of een baanbrekende theorie komen, maar in de praktijk kennen delen van het vakgebied vaak langdurige rust en consensus. Dat zijn gebieden waarover de deskundige de rechter met een gerust hart kan vertellen dat al zijn weldenkende collega's het met hem eens zijn. Over de delen van het vakgebied waarvoor dat niet geldt, ligt natuurlijk op de deskundige de plicht om dit ook aan de rechter te vertellen en in zijn rapport op te nemen hoe anderen in het vakgebied wellicht anders tegen hetzelfde probleem aankijken.

De rechter als wetenschapper

Met het CBCA-arrest geeft de Hoge Raad in feite de paradoxale opdracht aan de rechter om in dit soort situaties te beslissen – en te beargumenteren – welke deskundige gelijk heeft.⁴³ Soms hebben deskundigen verschillende opvattingen omdat de ene deskundige recht door zee is en de ander een charlatan. Niet zelden zijn de verschillen echter inherent aan het wetenschapsbedrijf en zijn daarvoor

42. Fisher & Whiting (1998), die het weer ontleenden aan Brooks & Milcham (1991).

43. Zie voor een vergelijkbare Amerikaanse zaak *New Jersey v. Cavallo*, 88 N.J. 508, 443 A.2d. 1020 (1982), waarin de rechter de opdracht krijgt bij twijfel over een verklaring van een deskundige het aan andere deskundigen te vragen, of geschillen tussen deskundigen op te lossen door wetenschappelijke of juridische geschriften te raadplegen of met juridische precedenten. Dat lost natuurlijk niks op.

essentieel. Verschillen van mening zorgen voor de voortgaande discussie. De rechter vraagt deskundigen om hem zekerheid te bieden, hij wordt vervolgens geconfronteerd met verschillende opvattingen in de wetenschappelijke discussie en moet dan in dat discours een standpunt innemen. Maar de deskundigen werden juist geëngageerd omdat de rechter van het betreffende gebied geen verstand heeft. De rechter is dus principieel niet in staat de afweging te geven waartoe de Hoge Raad hem opdracht geeft.⁴⁴

Niettemin *moet* de rechter kiezen en hij heeft daarvoor geen directe mogelijkheden tot toetsing. Toetsing moet dus op indirecte manier gebeuren. In de Verenigde Staten heeft daartoe lange tijd het Frye-criterium gegolden.⁴⁵

‘Just when a scientific principle or discovery crosses the line between experimental and the demonstrable stages is difficult to define. [...] [W]hile the courts go a long way in admitting expert testimony deduced from a well-recognized scientific principle or discovery, the thing from which the deduction is made must be sufficiently established to have *general acceptance in the particular field* in which it belongs.’

Dat lijkt een oplossing te geven, maar *General acceptance* is dat toch niet, omdat veel onzin – bijvoorbeeld in een veld als astrologie – algemeen geaccepteerd is. Dus moet de rechter op een andere manier de kwaliteit van de deskundige en diens verhaal toetsen.⁴⁶ Het Amerikaanse Hooggerechtshof gaf daarvoor een handreiking in de *Daubert*-beslissing.⁴⁷ In die beslissing noemt het vier criteria. Ten eerste kan de rechter overwegen of de wetenschappelijke kennis getoetst kan worden of is getoetst. Ten tweede kan de validiteit van de methode worden beoordeeld doordat de theorie of de techniek ‘has been subjected to peer review or publication’. Ten derde kan de rechter de bekende of potentiële foutenmarge van de methode in overweging nemen. En ten vierde zou de rechter kunnen letten op het bekende Frye-criterium, de *general acceptance*. Over deze beslissing is in de Verenigde Staten inmiddels onvoorstelbaar veel geschreven.⁴⁸ In de literatuur gaat men meestal de mist in op het punt dat het lijstje van vier regels door de Supreme Court wordt gepresenteerd als een limitatief lijstje. Dat is het niet. Vlak voor het vorige citaat schrijft het Supreme Court in de *Daubert*-beslissing namelijk:

‘Faced with a proffer of expert scientific testimony, then, the trial judge must determine at the outset [...] whether the expert is proposing to testify to (1) scientific knowledge that (2) will assist the trier of fact to understand or determine a fact in issue. This entails a preliminary assessment of whether the reasoning or methodology underlying the testimony is scientifically valid and of whether that reasoning or methodology properly can be applied to the facts in issue. We are confident that federal judges possess

44. Zie hierover ook Nijboer (2004).

45. *Frye v. United States* 293 F. 1013 (D.C. Cir., 1923), cursivering toegevoegd.

46. Zie ook Van Kampen (1998).

47. *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals Inc.*, 509 U.S. 579, 113 S.Ct. 2795 (1993).

48. Op 11 mei 2004 vond ik 553 artikelen in wetenschappelijke tijdschriften over dit arrest. Zie bijvoorbeeld Saks (1994), Faigman (1995), Saks (2000) en Penrod, Fulero & Cutler (1995). Ook in het Nederlands: Broeders (2002).

the capacity to undertake this review. Many factors will bear on the inquiry, and we do not presume to set out a definitive checklist or test. But some general observations are appropriate.’

Het Supreme Court geeft in feite de Amerikaanse rechter de opdracht om zelf deskundigenrapporten te beoordelen en acht hem daartoe ook in staat. In die zin lijkt de *Daubert*-beslissing sterk op de richtlijnen die de Hoge Raad gaf in het CBCA-arrest, maar ook in het een jaar eerder gewezen Schoenmakerarrest.⁴⁹ Er is echter ook een groot verschil en dat heeft te maken met de verschillen tussen de rechtssystemen. Het Amerikaanse Supreme Court heeft als model een zaak met een lekenjury voor ogen. In zo’n zaak beslist de jury over de schuld van de verdachte, waarna de rechter dan eventueel een straf oplegt. Voordat de jury zich voor haar beraadslagingen terugtrekt, wordt zij door de rechter geïnstrueerd over hoe in het algemeen bewijs moet worden gewaardeerd en over de rechtsregels die van toepassing zijn. Toch is de jury geheel vrij in het waarderen van het bewijs, al was het al omdat zij slechts het schuldig of onschuldig hoeft uit te spreken en dus niets hoeft uit te leggen. Het bewijsrecht in de Verenigde Staten en in veel andere jurystelsels is er dan ook geheel op gericht dat de rechter beslist over welk bewijs aan de jury mag worden voorgelegd en welke niet. Het Amerikaanse bewijsrecht gaat dus over het toelaten van bewijs, de zogenaamde *admissability*. En de, altijd alleen zittende rechter, is de *gatekeeper*.

In Nederland is dat anders, mede omdat wij geen jury kennen. De rechter is dan zowel *gatekeeper* als beslisser. Het zou ook een beetje raar zijn als de rechter eerst bijvoorbeeld een bewijsmiddel niet heeft toegelaten en dan vervolgens moet doen alsof hij dat bewijsmiddel nooit heeft gezien. De Nederlandse regels gaan daarom niet over de toelating van bewijs, maar zijn regels over welk bewijs bij de beslissing van de rechter een rol mag spelen en hoe de rechter zijn beslissing bewijstechnisch moet verantwoorden. De relatief schaarse jurisprudentie van de Hoge Raad over het bewijs neemt dan altijd de vorm aan dat de lagere rechter moet reageren op bezwaren van de advocaat van de verdachte of van de officier van Justitie, hoe hij moet reageren en onder welke omstandigheden. Zo zit dan ook het Schoenmakerarrest in elkaar.

Dat arrest betrof de Helmondse carnavalsmoord. De politie had in het onderzoek gebruik gemaakt van de diensten van een orthopedische schoenmaker. De schoenmaker had uitspraken gedaan over de maat van de litigieuze schoenen en de vermoedelijke wijze van lopen van de dader op de plaats delict en kwam tot de conclusie dat het uitgesloten was dat iemand anders dan de verdachte die schoensporen zou hebben gemaakt.⁵⁰ De verdediging had bezwaar gemaakt tegen gebruik van de verklaring van de schoenmaker. De Hoge Raad besliste dat het Hof, als het van de verklaring van de schoenmaker gebruik maakt als bewijsmiddel in het arrest, wel wat mag uitleggen, opnieuw overigens alleen als de verdediging expliciet en gemotiveerd bezwaren tegen de verklaring van de deskundige naar voren heeft gebracht. In dat geval moet de rechter uitleggen: (1) dat de deskundige deskundig is op het gebied van schoensporen. Als dat het geval is (2) welke methode de deskundige heeft gebruikt, (3) waarom de

49. HR 27 januari 1998, NJ 1998, 404 (*Schoenmaker blijf bij je leest*); m.nt. JR.

50. Zie de beschrijving van deze zaak door Broeders (2003), p. 73-75.

deskundige deze methode betrouwbaar genoeg acht en (4) in welke mate de deskundige in staat is deze methode competent toe te passen.

Dit zijn nuttige eisen, maar daaraan kunnen nog wel andere eisen worden toegevoegd.⁵¹ Die zijn nodig, niet omdat getuige-deskundigen te weinig hun best zouden doen of de rechter in de boot nemen. Zij zijn nodig omdat getuige-deskundigen vaak hun eigen rol in het strafproces niet goed begrijpen, methodes toepassen die ongeschikt zijn voor de forensische context, hun bevindingen te stellig presenteren of gewoon door rechters, advocaten en officieren van Justitie verkeerd worden begrepen.

Die eisen lossen de paradox voor de rechter echter niet op. Crombag stelde dat het dringend gewenst is dat een onderdeel van de juridische opleiding wordt de 'methodologie en zeden en gewoonten van de empirische wetenschappen, inclusief elementair begrip van de kwantitatieve analyse.'⁵² Dat zou inderdaad wel een beetje helpen. Crombag realiseert zich echter niet hoe divers de deskundigen zijn die voor de rechter optreden. Neem bijvoorbeeld alle specialismen bij het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) te Den Haag.⁵³ Bovendien ziet de rechter accountants, meteorologen, telecommunicatiemensen, psychologen, psychiaters, neurologen en andere artsen voorbijkomen. En dan zijn er ook nog allerlei subdisciplines, met elk weer hun eigen eigenaardigheden. Mijn vakgenoten spreken tegen de rechter bijvoorbeeld over onderwerpen als waarnemingen door getuigen,⁵⁴ de kwaliteit van verhoren,⁵⁵ de waarde van bekentenissen,⁵⁶ herkenningsprocedures,⁵⁷ de geursorteerproef door honden,⁵⁸ maar ook de beste behandeling voor de verdachte en diens toekomstige gevaarlijkheid.⁵⁹ Zo kunnen wij de hele juridische opleiding vullen met basiscursussen van het een of ander.

Hoge eisen aan deskundigen lossen de paradox ook niet geheel op, maar maken het voor de rechter iets eenvoudiger om een beslissing te nemen over het deskundigenbewijs.

Nee verkopen

De rechter zou er, paradoxaal genoeg, soms mee gediend zijn als hij zijn neus stoot bij de deskundige omdat die hem nee verkoopt. Deskundigen moeten nee verkopen als zij geen bijzondere kennis hebben om de rechter mee te helpen. Als zij in die gevallen wel wat zeggen, kan de rechter op het verkeerde been worden gezet.

Een voorbeeld van zo'n zaak is de volgende. De zaak speelde in 2007-2009 voor de rechtbank Haarlem en ik trad uiteindelijk op verzoek van de verdediging op als getuige-deskundige. Vader en moeder zijn gescheiden. Zij hebben een toen vierjarig dochttertje, Anja. Vader past met enige regelmaat op Anja op. Na

51. Zie Van Koppen (2000b), Van Koppen & Saks (2003) en Van Koppen & Penrod (2003a).

52. Crombag (2000b).

53. Broeders (2000) en Broeders (2003).

54. Wolters (2002).

55. Vrij (2002) en Gudjonsson (2003).

56. Gudjonsson (2003) en Van Koppen (1998).

57. Van Koppen & Wagenaar (2002).

58. Schoon & Van Koppen (2002).

59. De Ruiter (2000) en De Ruiter (2004).

een middag oppassen door vader ziet moeder dat de schaamstreek van Anja erg rood is. Zij vermoedt seksueel misbruik. Dit vindt allemaal plaats op 3 november 2006. Die avond spreekt moeder erover met Anja. Moeder neemt zichzelf op als ze iemand over de telefoon het verhaal vertelt en de volgende ochtend weer, als zij er opnieuw met Anja over praat. Dertien dagen later doet moeder aangifte tegen vader. De huisarts constateert bij Anja: 'Anus staat iets open. Rondom anus zijn meerdere kleine scheurtjes zichtbaar (op 5, 7, 8 en 12 uur). Binnen-zijde kleine schaamlippen: vage roodheid.' Dat zou ook kunnen kloppen, zelfs als vader Anja niet misbruikte, want Anja heeft veel problemen met voeding en poepen. Vader ontkent enig seksueel misbruik van Anja.

Vader heeft misschien wel gelijk, want het seksueel misbruik zou wel eens kunnen berusten op een misverstand tussen de bezorgde moeder en dochter Anja. Vader zat aan Anja's kruis en deed haar daarbij pijn. Maar dat deed hij vermoedelijk niet omdat hij haar misbruikte, maar omdat hij met te ruw WC-papier haar van onderen schoon maakte na het poepen. Niet het gehele gesprek tussen moeder en dochter kan hier worden weergegeven, maar een typerende interactie tussen hen is de volgende:

Moeder: 'Jij vertelde mij dit geheimpje en jij zei dat het echt waar was.'

Anja: 'Ja.'

Moeder: 'En dat wou niet op de WC.'

Anja: 'En ik moest poepen.'

Moeder: 'Ja, nu moet je poepen. En deed het pijn?'

Anja: 'Ja.'

Moeder: 'Je zei dat je doktertje ging spelen. Kun je voordoen bij de pop wat hij deed?'

Niet alleen was er het misverstand tussen moeder en dochter, maar de politie maakte ook nog eens een nogal selectief proces-verbaal van de gesprekken. Het vet afgedrukte deel is weggelaten in het proces-verbaal en dan wordt inderdaad de indruk gewekt dat misbruik de oorzaak van de pijn was. Dat deed de politie op meer plaatsen, waarbij opnieuw de vette delen in de politietranscriptie zijn weggelaten:

Anja: 'Hij gaat vegen.'

Moeder: 'Met **een vinger of** een hand of met zijn voeten?'

Anja: 'Dat weet ik niet meer.'

Moeder: 'Met de hand.'

Anja [stellig]: 'Met een WC-rol.'

Moeder [uiterst schamper]: 'Met een WC-rol! Raar verhaal. **Niet met een WC-rol, toch?**'

Anja [met nadruk]: 'Jawel.'

Het verhaal dat Anja in werkelijkheid vertelt, is dat zij moest poepen bij papa. Dat deed pijn. Zij speelde doktertje met papa. Wat dat doktertje spelen inhield, legt zij slechts gedeeltelijk uit. Het belangrijkste is dat ze dat nergens koppelt aan papa die aan haar zat. Sterker, zij luisterde vooral met een kinderstethoscoop aan vader. Vader zat *niet* met zijn blote hand aan haar kruis. Hij zat er wel aan,

maar met WC-papier. Dat vertelde Anja aan haar moeder, dat vertelde zij later in essentie ook in het verhoor in de verhoorstudio.

Een collega-psycholoog bracht begin 2008 in deze zaak rapport uit op verzoek van de officier van Justitie. Hij geeft eerst een lange samenvatting van het dossier. Dan vertelt hij dat de mededeling over de pijnlijke plasser door Anja spontaan is gedaan. Dat is onjuist als wij de aangifte van moeder mogen geloven. Papa zou 'het' gedaan hebben, maar wat hij heeft gedaan, is niet duidelijk. De psycholoog definieert dit als een *disclosure*, een onthulling. Daarmee geeft hij een onjuist oordeel. Wat men ook moge denken van de SVA en de CBCA, en die past de collega toe, uitgangspunt is dat met een dergelijke methode een verhaal over seksueel misbruik door een kind wordt beoordeeld. Er is echter bij Anja in het geheel geen verhaal over seksueel misbruik. Zij vertelt niets anders dan dat papa met WC-papier pijnlijk over haar poeper en plasser ging en dat zij bij die gelegenheid in de blote billen liep. En dat er een andere gelegenheid was waarbij zij doktertje speelde met papa, waarbij zij bij papa aan de buik of navel luisterde. Dat is alles wat Anja op een enigszins controleerbare manier vertelt. Hoe de psycholoog dit kan betitelen als een *disclosure* is een raadsel.

De psycholoog geeft vervolgens relatief summier het gesprek weer tussen moeder en Anja. Hij schrijft dat het verbatim verslag een correcte weergave is van de video. Dat is een onjuiste mededeling die de rechter eenvoudig zelf zou kunnen controleren als hij de banden zelf zou bekijken. Dat doet de rechter niet vaak en zeker niet als de deskundige hem vertelt dat de papieren weergave correct is.

Vervolgens komt het meest pijnlijke deel van het rapport van de psycholoog: hij gaat de 'betrouwbaarheid' van het gesprek beoordelen. Het is niet duidelijk wat hij daarmee kan bedoelen. Als hij bedoelt dat hij gaat onderzoeken in welke mate Anja een verhaal vertelt dat beoordeeld kan worden op validiteit, is de exercitie van de psycholoog een misvatting. Er is immers geen verhaal over seksueel misbruik dat op betrouwbaarheid kan worden onderzocht. Overigens merkt de psycholoog daarbij terecht op dat het overgrote deel van de mededelingen van Anja, van welke aard dan ook, reacties zijn op vragen van moeder. De psycholoog voert een analyse uit met de CBCA en de VC. Die analyse gaat niet over een verhaal van seksueel misbruik want dat heeft Anja niet verteld. Wat de psycholoog dan wel aan het analyseren is geslagen, blijft in het duister gehuld. En hoe hij de CBCA en de VC dan wel toepast, laat hij ook in het midden. En zo werd het openbaar ministerie stevig op het verkeerde been gezet. Ik werd door de verdediging geëngageerd en schreef een uitgebreid verhaal waarvan bovenstaande een samenvatting is. Het openbaar ministerie eiste bij de rechtbank drie jaar gevangenisstraf onvoorwaardelijk. De rechtbank sprak vrij. Het openbaar ministerie ging niet in hoger beroep. De hele rechtsgang was niet nodig geweest als mijn collega-psycholoog gewoon nee had verkocht aan het openbaar ministerie. En als hij dan geen nee had willen verkopen, had hij tenminste goed naar de zaak moeten kijken.

Het lijkt erop dat deskundigen, als hen de eervolle opdracht ten deel valt om Justitie te helpen, *altijd* antwoord willen geven. Daarentegen zouden de eerste vragen steeds moeten zijn: kan ik deze vraag beantwoorden? En is het ook een vraag waarbij op mijn specifieke deskundigheid een beroep wordt gedaan? En kan ik mijn antwoord ook baseren op deugdelijke theorievorming, een deugdelijke methode en deugdelijke empirisch onderzoek?

Technische en scenariorapportages

Zonder scenario geen zinvol deskundigenrapport, zou je zo zeggen. Maar in veel deskundigenrapporten lijkt het alsof de deskundige geen scenario hanteert. Dat is echter onjuist. Deskundigen hanteren altijd een scenario, ook al blijft het vaak impliciet. Het is niet verstandig gehanteerde scenario's niet te expliciteren. Om met Gallop en Stockdale te spreken, is dat op z'n best betekenisloos en op zijn slechtst gevaarlijk.

Als je rapporten van het NFI overziet, lijkt dat idee daar nog niet doorgedrongen. Nu heeft het nfi het ook niet gemakkelijk. Overheidslaboratoria werken primair voor de politie⁶⁰ en hun werk wordt gestuurd door het verhaal van de politie en door hetgeen de technische recherche op de plaats delict verzamelde.⁶¹ In eerste instantie wordt het werk van het NFI dus gestuurd door de wens een dader te vatten en bewijs tegen een aangehouden verdachte te leveren. Daar is niets mis mee. De wens om een veroordeling te bereiken, kan ervoor zorgen dat bewijs wordt gevonden dat zonder die wens gemist zou zijn.⁶² Maar de rapporten van het NFI blinken uit doordat zij zich veelal beperken tot een verslag van het technische onderzoek dat is verricht. Dat kan tot merkwaardige situaties leiden. Nu wordt het werk van het NFI ook wel degelijk door scenario's gestuurd. De technische recherche gaat op de plaats delict niet in het wilde weg sporen verzamelen. Dat kan ook niet, want zelfs in een kleine ruimte kan niet alles worden onderzocht. Men richt zich dus op de plekken waar men op grond van ervaring of het specifiek sporenbeeld op de plaats delict het meest waarschijnlijk dadersporen denkt aan te treffen. Vooral dat laatste is scenariogestuurd: men tracht de gebeurtenissen te reconstrueren en dan te beoordelen waar de dader vermoedelijk iets heeft achtergelaten.⁶³ Dat scenario blijft echter impliciet en zelfs vaak voor het NFI verborgen.⁶⁴ Maar zodoende is het sporenonderzoek en het laboratoriumwerk minder behulpzaam aan de rechter dan het zou kunnen zijn.⁶⁵

60. In Nederland wordt het NFI vrijwel altijd door politie of officier van Justitie ingeschakeld. Zie Van Kampen (2000).

61. Zie over de problemen die dat in de Verenigde Staten teweeg brengt Kelly & Wearne (1998) en Office of the Inspector General (1997).

62. Posner (1999), p. 1488-1493.

63. Zie over dit zoekproces De Poot, Bokhorst, Van Koppen & Muller (2004). In toenemende mate wordt hierbij geprobeerd om reeds op de plaats delict in samenspraak tussen tactische en technische recherche het zoeken naar sporen te verbeteren door bijvoorbeeld ook rekening te houden met verhalen die directe getuigen vertellen. Zie daarover Van der Ham & Nouwens (2002).

64. Daaraan probeert men bij het NFI overigens wel wat te doen. De zogenaamde frontdesk wordt steeds belangrijker. Daarmee probeert men in overleg met de recherche het laboratoriumwerk zo zinvol mogelijk te laten verlopen. Zie Nederlands Forensisch Instituut (2003).

65. Hier past wel een paradoxale kanttekening. Het verdient aanbeveling dat de deskundige bij zijn analyses zo weinig mogelijk van de zaak afweet. Zie Merckelbach, Crombag & Van Koppen (2003). Hoeveel dat is, varieert van vakgebied tot vakgebied. Het technische deel van DNA-onderzoek en vingerafdrukken kan geheel blind worden uitgevoerd. Met een beetje hulp kan dat bijvoorbeeld ook bij stemvergelijking. Zie daarover Broeders (2003). Bij sommige rapporten is het onvermijdelijk om van meet af aan kennis te nemen van de context van de zaak, zoals in een rapport over het waarheidsgehalte van een getuigenverklaring. Dus de mate waarin een deskundige zijn onderzoek blind kan doen, varieert nogal. Maar in alle gevallen moet hij in zijn rapport de gevonden resultaten wel plaatsen in de context van de zaak. Een rapport waarin dat niet gebeurt, kan onder omstandigheden nogal misleidend zijn.

Dit alles wordt ingegeven door de heersende leer dat deskundigen zich nauwgezet niet mogen begeven op het terrein van de rechter.⁶⁶ Deskundigen zouden zich vooral niet moeten uitlaten over *ultimate issues*, waaronder Marijke Malsch bijvoorbeeld ook rekent de toerekeningsvatbaarheid van de verdachte voor het misdrijf. De taak van de deskundige is, volgens Malsch, empirisch van aard, terwijl de taak van de rechter normatief is.⁶⁷ En dus moet de deskundige niet bemoeien met de vragen die des rechters zijn.

Deskundigen moeten zich dus strikt beperken tot de feiten die aan hun oordeel zijn onderworpen.⁶⁸ Dat is een wel zeer beperkte interpretatie van hetgeen in de wet staat. In art. 343 Sv wordt het werk van de deskundige als volgt omschreven: 'Onder verklaring van een deskundige wordt verstaan zijn bij het onderzoek op de terechtzitting medegedeeld gevoelen betreffende hetgeen zijne wetenschap hem leert omtrent datgene wat aan zijn oordeel onderworpen is.' Maar in art. 227 lid 1 Sv, dat is ondergebracht in de regeling voor het gerechtelijke vooronderzoek, lijkt de wetgever uit te gaan van een veel ruimere taak van de deskundige. Hij heeft de taak de rechter-commissaris 'voor te lichten of bij te staan, alsmede, zo nodig, een onderzoek in te stellen.' Dat lijkt ook sterk op de Engelse regeling, waar: 'An expert witness should provide independent assistance to the Court by way of objective unbiased opinion in relation to matters within his expertise [...].'⁶⁹

De hulp aan de rechter kan in veel gevallen – afhankelijk van de aard van de zaak en het onderwerp dat aan de deskundige werd voorgelegd – slechts worden geboden als de deskundige zich verplaatst in het probleem waarvoor de rechter staat en met de rechter meedenkt. Dat kan niet anders dan door scenario's te onderzoeken en een oordeel te geven over de rol van het onderzochte in elk van de scenario's.

Ik geef een voorbeeld. In een zaak die zich afspeelde in Drachten verkrachtte een man een aantal vrouwen in het park.⁷⁰ In de zaak van de Drachter Parkverkrachter werd met een aantal slachtoffers herkenningprocedures ondernomen, namelijk meervoudige confrontaties met video. Die procedures waren, zo moet de lezer van mij even aannemen, uiterst professioneel. Toch moest het Hof ermee rekening houden dat zowel de verdachte als de slachtoffers in de buurt van het park woonden en dat bij voorbaat niet kon worden uitgesloten dat zij elkaar mogelijk eerder waren tegengekomen. Dat deed sterk afbreuk aan de waarde van de zeer goed uitgevoerde confrontaties.

Er is een type zaken waarin het welhaast onvermijdelijk is om het gehele dossier in de beschouwingen te betrekken en dus uitspraken te doen over het *ultimate issue*. Dat zijn seksueelmisbruikzaken. Deskundigenverklaringen in seksueelmisbruikzaken zijn extra lastig. Ten eerste gaat het vaak om uiteenlopend gedrag van de dader. Seksueelmisbruikzaken variëren van eenmalig masturberen in aanwezigheid van het kind tot vele malen herhaalde verkrachting. Ten tweede vindt de aangifte vrijwel altijd plaats nadat anderen invloed hebben uitgeoefend op de verklaring van het kind. Ten derde zijn de reacties van kinderen

66. Zie bijvoorbeeld Malsch (2001).

67. Malsch (2001), p. 189.

68. Dwyer (2003).

69. *National Justice Compania v. Prudential Assurance (The Ikarian Reefer)* 2 Lloyd's Rep 68, 1993.

70. Deze zaak komt ook aan de orde in hoofdstuk 15.

op seksueel misbruik nogal heterogeen.⁷¹ Er is dus geen vast patroon van symptomen op grond waarvan beslist kan worden dat een kind seksueel is misbruikt.⁷² Ten vierde ontbreken in vrijwel alle gevallen fysieke sporen en andere ooggetuigen dan het vermeende slachtoffer. Bij een deskundigenbericht over een seksueelmisbruikzaak moet de verklaring van het kind dus meestal het uitgangspunt vormen voor de beschouwingen. Omdat anderen een overheersende invloed kunnen hebben gehad op de verklaring van het kind, moeten de verhoren van die anderen ook in de beschouwingen worden betrokken. Maar misschien is door het kind – of in de interactie tussen kind en bijvoorbeeld moeder – onschuldig gedrag van de verdachte verkeerd geïnterpreteerd. Dus moet ook gelet worden op hetgeen de verdachte verklaart. Tegen die tijd heeft de deskundige zich in de meeste gevallen over vrijwel het gehele dossier uitgelaten en kan hij een oordeel over al die onderdelen niet omzeilen. Ook al heeft de rechter het laatste woord, de deskundige zit dan inmiddels stevig op de stoel van de rechter. In veel zaken kan de deskundige slechts een gefundeerd en aan de rechter behulpzaam rapport schrijven over hetgeen aan zijn oordeel is onderworpen als hij zodanig alle relevante scenario's in die zaak in zijn overwegingen betreft dat de grens tussen deskundigenwerk en rechterswerk wel erg dun wordt. Of, eerlijk gezegd, gewoon afwezig.

Conclusies

Ik realiseer mij dat ik in bovenstaande met een hink-stap-sprong door de wereld van psychologen in het recht ben gewandeld. Wie meer wil weten over het werk van psychologen in het recht, leze de literatuur waarnaar wordt verwezen.⁷³

Ik heb geprobeerd een aantal grenzen van het werk van psychologen voor de politie en voor de rechter te bespreken. Onvermijdelijk komen dan vooral allerlei potentiële problemen aan de orde. Dat zou de indruk kunnen wekken dat psychologen zich beter verre van het strafrecht kunnen houden. Die indruk is onjuist. Met enige regelmaat kunnen psychologen een zinvolle en soms een belangrijke en beslissende bijdrage leveren in opsporing, bij de vervolging en ter terechtzitting. Dat is voor de deskundige een eenvoudiger opgave als hij rapporteert over een deel van het vakgebied waarover de deskundigen consensus hebben. Als dat niet het geval is, wordt de bijdrage van de deskundige van nature minder zeker, alleen al omdat hij de rechter ook moet vertellen over collega's die het niet met hem eens zijn.

Het werken voor het recht kan ook grote bevrediging geven. De problemen die door politie en rechter aan psychologen gepresenteerd worden, vormen in veel gevallen een bijzonder interessante intellectuele uitdaging. Dat werk kan echter slechts zinvol worden gedaan als de grenzen strikt worden bewaakt. Ik vat tot slot een aantal van die grenzen samen:

1. Voer in een strafzaak altijd slechts één enkele taak uit, hoe verleidelijk het ook kan zijn om de vragenstellers op velerlei gebied verder te helpen.

71. Fisher & Whiting (1998).

72. Sbraga & O'Donohue (2003).

73. En de zaaksbeschrijvingen in Wagenaar (2006), Wagenaar & Crombag (2005) en Merckelbach & Jelicic (2005).

2. Bespreek in de eerste plaats de vragen die moeten worden beantwoord. Zijn dat vragen waarin een beroep gedaan wordt op de eigen deskundigheid? Weten wij van dit probleem wel voldoende op grond van een deugdelijke en getoetste theorie? Is die theorie specifiek genoeg om in individuele gevallen toe te passen? Biedt het voorgelegde materiaal – in de regel het dossier – voldoende aanknopingspunten om iets zinvol te zeggen? Kan een methode wordt toegepast die zinvol tot uitspraken kan leiden? Als één of meer van die vragen negatief worden beantwoord, moet men ‘Nee’ verkopen.
3. Houd er rekening mee dat bij vragen van de rechter een oordeel wordt gevraagd dat als definitief wordt beschouwd.
4. Houd er rekening mee dat de ontvanger van de antwoorden de kwaliteit van die antwoorden niet zelfstandig kan controleren. Men moet zich dus kwetsbaar opstellen door ook tegenargumenten te presenteren en te wijzen op andere methoden of collega’s die tot een ander oordeel zouden komen.
5. Vermijd jargon en versluiwend taalgebruik. Alles in ons vak kan aan ontwikkelde leken als rechters uitgelegd worden zonder moeilijk te doen.
6. De rode draad van onderzoeksmateriaal naar conclusies moet glashelder zijn en mag geen misverstanden oproepen.
7. Expliciteer de scenario’s die in het rapport worden overwogen.

Als deze, en wellicht nog andere, regels gehandhaafd worden, kunnen psychologen zinvol bijdragen aan het strafrecht. Als dat niet gebeurt, krijgen psychologen niet alleen een slechte naam, maar zullen politie en rechters vaker dan wenselijk is oordelen over het bewijs met hun juristenintuïtie of op basis van slechte voorlichting door de deskundige. Dat dit tot dubieuze veroordelingen kan leiden, heeft recent een aantal grote strafzaken laten zien.

